

נראה לי שדי שאשלם לך את מה שהופחת בשווי האופניים, בערך \$150, ובזה אצא ידי חובתי.

המצוה

מתאחר לשלם

האם מותר
לשכור פועל
אף שיודע שלא
יוכל לשלם כל
המשכורת בזמן.

עבר הזמן

באופנים שאינם חייב לשלם בזמן

אֵינוֹ מִשְׁלָם כָּלֵל

ואם אינו בדעתו לשלם כל שכרו או אפילו רק לחסר פרוטה אחת²⁴, נאמרו בפרשה עוד שלושה לאווין, לא תעשוק את
 דרעך²⁵, לא תגזול²⁶, לא תעשוק שכר עני ואביון²⁷, ועל זה אמרו חז"ל 'כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נשמתו'²⁸. ויש
 שכתב שכל שדוחה את חבריו עד שהלה מתייאש מהחוב. הוא בכלל לא תעשוק²⁹.

[1] דברים כ"ד ט"ו, ס' של"ט סעיף א' ועי' זוה"ק ח"ג פ"ה א' חומר הענין. [2] עיין ב"ח שם [3] ב"מ ס' ה' א. [4] אהבת חסד פרק ט' סעיף ה' ובתנאי החסד סוף ס' ב' פ"ה הרשב"א ח"ק ג' א"ט, והארי"ה אה"ח כמה שמדלדלים בה בשכירות קטן, וראה ברמב"ם מבנין המצות מ"א ש' שנוהגים בכך, והעתיקו היתרון מצד ה' ג' ובמנחת חינוך שם תמה מסוגיא דק"ל א"ב, והמשמעות שם שאינו עובר אלא בכנסי שמינו עע"ז ואף גר תושב, ועיין שו"ת חוט המשולש לגר"ח מוואליזין סי' י"ז. ולענין כובש שכר שכיר בגוי, דעת כמה פוסקים שאין איסור בר משום חילול, ה"א ברא דבך הבית" ס' של"ט וכסף משנה ר"ח גילה ובעיקר ה"ל גילה ס"ה, אבל שם סבורים שכובש שכר שכיר ברא דבך הבית הפקעת הלוואה ה"א אולם המשפט"ל שם ש"ט ס' שפ"ד וכן דקדוק הלכה אות' א' איסור לא דלפני א"ב, וראה חוט המשולש שם, ואפשר שם הפקעתו בדעתו מתחילה לא לשלם גרע מסתם סעיף חוב עיין באמרי בינה בגיית חוב סי' ב'. [5] עיין ב"מ ק"א ב', ובזוה"ק שם. [6] ראה תוס' ה"ה ט"ב ב"ב ח"א אלמא. [7] עיין הערה 9, ונראה דלפי ה"א הם עדי בכיור שרק כולל לשלם מקצת הכסף [8] אהבת חסד פרק י' סעיף ה', ומשמע שאם רק מסתפק אם יהיה לו מעות בשעת הלוואה אינו עובר, וי"א שם. [9] עיין ב"מ סעיף י', ולהלן לביאר ענין עד כמה חייב להשתדל להשיג מעות לשלם בזמנו. [10] עיין הערה 9, וה"ה ח"ה. [11] סמ"ע ס"ה. [12] אה"ח שם סעיף א'. [13] דברים ע"ה [14] סמ"ע ס"ק ט'. [15] ויקרא ט"ז י"ג. ס' של"ט סעיף א' סמ"ע ס"ק א' וסעיף ז' וסעיף ט' וסעיף ט"ז רמב"ם פרק י"א מהל' שכירות ה"ה א' שאינו לוקח עד להלאוין שם לאו

- מה פתאום? אתה תשלם אופניים חדשות לגמרי! בדיקו כפי שגנבת אופניים חדשות לגמרי!

♦♦♦

מנחם נכנס לחדרו שבפנימיה. הוא אינו חש בטוב והמשגיח הרשה לו לגשת לחדרו למנוחה. בעודו מכין את עצמו לכניסה למיטה, הוא הבחין בספר החדש 'נוראותיך יאמרו'. הוא החליט לקחתו ולהיכנס עמו למיטה.

בעודו פותח את כריכת הספר הוא הבחין באזהרה חמורה שכתובה על גביו:

קניתי מהוני, לכבוד צורי וקוני - ישעיה פרייליך. אין להשתמש בספר זה ללא רשות מפורשת מהבעלים!!!

למנחם לא היה חשק לרדת לבית המדרש לחפש את מנחם. הוא החליט שהאזהרה אינה כוללת אותו - הן אנו חברים לחדר! הוא בודאי לא נתכוין אותי! - הרהר.

הוא שקע בריאת הספר וכך נרדם. כשקם הוא גילה שהוא ישן על הספר. דא עקא, שכריכת הספר נקרעה מעט.

הוא מיהר לחפש נייר דבק (Scotch tape) ועטף בו את הכריכה הקרועה.

ליבו נקפו. הוא לקח ספר ללא רשות הבעלים וקרע אותו. לפני כן הספר היה חדש ושלם, כעת הוא כבר קרועה כריכתו...

מאוחר יותר בערב הוא שמע את ישעיה בארוחת הערב מדבר על כך:

- אני לא יודע מי, אבל מישהו השתמש בספר החדש שקניתי 'נוראותיך יאמרו'. כתבתי במפורש על כריכת הספר שאין רשות להשתמש ללא רשותי!

כעת, הספר נקרע ואותו אחד הועיל בטובו להדביק אותו! אתם מבינים??? היה לי ספר חדש וכעת ספר מודבק!

עיינתי קצת במקורות ונראה לי שמי שעשה זאת צריך לקנות לי ספר חדש! את הספר הקרוע ומתוקן, שיקח לעצמו!

- מדוע נראה לך כך? - שאל מנחם בתמימות, כאילו אין לו קשר לכל הסיפור - אולי מספיק שאותו אחד שקרע את זה ישלם את מה שהופחת בשוויו של הספר?

- בדיקו למדנו לאחרונה ב'דף היומי' את דברי הגמרא בבבא קמא (דף י"א ע"א) 'והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן'.

רש"י על אתר מבאר שאם הופחתה הגניבה, הגנב אינו יכול לתתה לבעליה ולהשלים לו את החיי-סרון. הוא חייב להחזיר לו חפץ בדיקו כפי שגנב ממנו (וכך נפסק להלכה, שלחן ערוך - חושן משפט, סימן שנ"ד סעיף ה'. אמנם, עיין בב"ח שם).

- ומה ענין גנב וגזלן לנידוננו?

- 'שואל שלא מדעת, גזלן הוא' (סימן רצ"ב סעיף א')!

♦♦♦

צדקו דברי ישעיה שלהלכה דינם של גנב וגזלן שונה מדין שומר ומזיק.

בשואל, כשהפיקדון שברשותו הופחת משוויו, ההלכה היא שמחזיר אותו כמות שהוא לבעליו ורק צריך להוסיף להם דמי מה שהופחת. כך גם דינו של המזיק.

אך בגנב וגזלן יכולים הבעלים לסרב לקבל את החפץ שנפחתו דמיו, ולדרוש תשלום חפץ שלם כפי שנגנב ונגזל מהם.

אמנם במי שנשתמש בחפץ ללא רשות הבעלים, אף שהגדרתו כגזלן וכנ"ל, אך בודאי שאין משמעותו שדינו כגזלן לכל דבריו.

בשונה מהגזלן שנטל את החפץ שלא על מנת להשיבו, אלא ליטלו לעצמו, 'שואל שלא מדעת' מלכתחילה לא נתכוין לכך. הוא רק נטל את החפץ להשתמשו גרידא ובדעתו היה להחזירו לבעליו.

אשר על כן, דינו שיכול להשיב את השברים ורק להשלים את מחיר הפחת (עיין שלחן ערוך - חושן משפט, סימן שס"ג סעיף ה' בדיון תוקף ספינתו של חבריו. ועיין נתיבות סימן ש"ח סק"ד וסימן שס"ג סק"ו וראה עוד תרומת הכרי סימן שס"ג סק"ה וחזון איש - בבא קמא סימן כ"ס סק"ב וסק"ג).

למעשה:

במעשה הראשון: חייב הגנב להשיב למשפחת ויינבערג אופניים חדשות.

במעשה השני: די שמנחם ישלם לישעיה את ההפרש שבמחיר בין ספר חדש לספר שקרועה כריכתו.

לקבל את הגליון באימייל שלחו ל mm@businesshalacha.com

פדיון ספרים

אבי ע"ה נפטר ולא הותיר מאו-מה, זולת אוצר של ספרים עתי-

קים ששוויים נאמד בכ- \$30,000. אתמול התקשר אלי בן משפחה שנאמן עלי ואמר שאבי חייב לו סכום כסף וביקש שאשלם את חובו של אבי. לטענתו אבי אמר לו שאם לא ישלם את החוב בזמנו, הוא יתן לו את הספרים העתיקים. ברצוני לשלם את חובו של אבי ע"ה במזומן ולהותיר את אוצר הספרים ברשותי.

שאלה: האם אני רשאי לעשות זאת?

תשובה: יורש חייב לשלם את חובותיו של אביו, אם נאמנים עליו דברי בעלי החובות (מנחת פתים - חושן משפט סימן י"ז בשם ספר חסידים). אמנם, התשלום הוא דוקא מתוך העיזבון שהותיר אחריו האב. מתקנת הגאונים, על היררשים לשלם גם מהמטלטלי שירשו (שלחן ערוך - חושן משפט, סימן ק"ז סעיף א'). אמנם, רשאי הירוש לשלם מרכושו שלו עצמו, ולהותיר את הירושה לעצמו (שם סעיף ג').

אפילו שאביך אמר לתת את אוצר הספרים במידה ולא ישלם את החוב בזמן, אך אתה אינך חייב לעשות זאת כל זמן שלא נעשה קנין על כך. ואף אם אביך עשה על כך נדר, אינך חייב בכך (שלחן ערוך - חושן משפט, סימן רנ"ב סעיף ב' וע"ע מנחת פתים סימן ר"ד סעיף י"א).

[בנותן טעם לדון מה דינו של המלוה עצמו, אם חייב לעמוד בהתחייבות זו למסור את אוצר הספרים שלו במקרה שי-אחר את תשלום החוב. החייב יוכל לטעון שלא היתה על כך סמיכות דעת, זולת אם נתן את הספרים כמשכון (עיין שלחן ערוך - חושן משפט, סימן ע"ג סעיף י"ז וש"ך שם סק"נ).]

אמנם, עליך לדעת שאם תשלם את החוב במזומן ותותיר את אוצר הספרים ברשותך יתכן ויבואו בעלי חובות אחרים ויטלו זאת מידך. אילו תמסור את אוצר הספרים לנושה זה, שוב לא נותר ירושה מאביך ואין לבעלי החובות מהיכן לגבות (הערה: דין זה שונה בירושת קרקעות, עיין קצות סימן ק"ז סק"ח).

משך ההערות מפקסי דינים

הניתן לתשלומין, ובמנחת חינוך מצוה ר"ל אות ה' ושעה"מ חמץ ומצה פ"ה ה"ג כתבו מפני שאין בו מעשה (ועיי"ש במנ"ח שתמה על הטעם של ניתן להישבון), ובתוס' ב"מ ס"א ע"א ד"ה לעבור, מבואר שלוקין על לאו זה. ועיין בהרה"מ שם הל' ה' שלפי הרמב"ם עובר הן בשכיר יום והן בשכיר לילה על שני הלאוין. [16] שם סעיף ד' וסמ"ע ס"ק ט'. [17] שם סעיף ג' וסמ"ע ח'. [18] סעיף ח'. ועיין סמ"ע ס"ק ט"ז והגהות רע"א. [19] שו"ע שם, וראה סי' צ"ז סעיף ד' וסמ"ע ס"ק ד'. [20] שו"ע שם סעיף ט'. ועיין בחינוך מצוה מצוה תקפ"ח בשכרו בערב שבת שזמנו שבת בבוקר אינו עובר, ובאור שמח הל' שכירות שם כתב ע"פ הירושלמי שחייב לשלם לפני שבת, וכן בביאור הלכה סי' רמ"ב ד"ה לכבד, מוכח שנקט בפשיטות שעובר, עיי"ש. [21] ראה בש"ך ס"ק ב' מספר חסידים תתרט"ו שנכון לעשות כן פן לא יהיה לו מערת בריח וכו', ובשו"ע הרב דיני שאלה ושכירות סעיף י"ח. ועיין אהבת חסד בנתיב החסד פרק י' שדן האם מהני אם התנה בפירוש שלא יעבור על הלאו. ועיין שו"ת שו"מ שתינתא סי' א' שאפילו אם לא מהני תנאי מ"מ הפועל לא נכנס ע"ד לקבל בזמנו. [22] ראה סעיף ט' וברמ"א שם, ראה אהבת חסד שם ופרק ט' סעיף י"ג, ועיין בסמ"ע ס"ק י"ז שאפילו תבעו בבקר ראשון אינו עובר כי מתחילה ייאש עצמו השכיר. [23] שו"ע שם. [24] ראה הערה 19 מסי' צ"ז סעיף ג' וסמ"ע ס"ק ד'. [25] ויקרא י"ט י"ג. [26] שם. [27] דברים כ"ד י"ד. ובשו"ע שם שעובר על חמישה לאוין ועשה, וזה קדעת הכ"מ ברמב"ם שהן בשכיר יום או שכיר לילה עובר על שני הלאוין, אבל כמה ראשונים כתבו שבכל אחד מהם עובר רק על הלאו שלו. [28] סעיף ב' ועיין סמ"ע ס"ק ד' שנחלקו בגמרא האם נפשו של נגזל או של גזלן. [29] כסף הקדשים ריש סי' של"ט, ועיין אמרי בינה גביית חוב סי' ב'.

לדיני תורה, שאלות בדיני ממונות, שטרות, ריבית, צוואות, דיני מקח וממכר בשבת ויו"ט, או לכל ענין הקשור לגליון אפשר להתקשר: